

Іванишина В.П., Шевченко Ю.В.
Використання проектів у навчанні майбутніх юристів
іноземної мови за професійним спрямуванням

Іванишина Віра Павлівна, кандидат педагогічних наук, доцент
Шевченко Юлія Вікторівна, старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

Анотація. У статті обґрунтовується доцільність використання методу проектів для навчання студентів юридичного факультету іноземною професійною мовою спілкування. На основі виділених сфер професійної діяльності юристів і відповідно до цілей навчання іноземної мови для немовних спеціальностей визначаються оптимальні типи та види проектів, описуються особливості етапів їх реалізації.

Ключові слова: *проект, майбутні юристи, професійна діяльність, професійне іноземне спілкування, типи проектів.*

На сучасному етапі модернізації вищої освіти України особливого значення набуває виконання замовлення суспільства на фахівців, спроможних ефективно спілкуватися іноземною мовою (ІМ) у професійному середовищі. Знання іноземної мови, зокрема юристами стає не тільки складовою їхнього загального культурного розвитку, а й однією з основних умов успішної професійної діяльності. Однак при мінімальній кількості аудиторних годин з іноземної мови на юридичному факультеті (один раз на тиждень з терміном вивчення 1,5 роки) виникають серйозні труднощі у формуванні навичок і вмінь для забезпечення майбутньої кваліфікованої професійної діяльності на міжкультурному рівні. Необхідно, виходячи з реальних умов навчання, шукати шляхи виходу з ситуації, що склалася. У цьому зв'язку актуальність проблеми і полягає в пошуку таких методів навчання, які активізували б комунікативну, пізнавальну і творчу діяльність студентів, озброюючи їх знаннями та вміннями, необхідними для користування іноземною мовою у професійній діяльності, і водночас спонукали б до самостійності й автономії у навчанні. З цієї точки зору, одним із найефективніших методів, на нашу думку, є метод проектів.

Метод проектів не є новим у світовій педагогіці. Він був розроблений американським філософом і педагогом Дж. Д'юї та його учнем В.Кілпатриком на початку ХХ століття. Серед інших іноземних дослідників цього методу слід назвати Т. Хатчисона, С. Хайнса, Р. Джордана, К. Левері, Д. Філіпса, Р. Райба, М. Увікса та ін. Проектною методикою займалися багато російських і вітчизняних дослідників (Є.С. Полат, І.О. Зимня, Т.Є. Сахарова, Н.Д. Гальскова, В.В. Тітова, С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Тарнопольський, В.Л.Телященко, Т.М.Кравченко та ін.) Доречно зазначити, що найбільш розроблений цей метод на рівні школи, і значно менше – для навчання ІМ у вищих навчальних закладах, зокрема на немовних факультетах. У контексті навчання іноземної мови у немовних ВНЗ В.В. Тітова розробила концепцію модульно-проектного навчання в технічних вищих навчальних закладах. О.Б. Тарнопольський та О.О. Житнікова займалися проектною методикою навчання англійської мови в економічних вищих навчальних закладах. Проте проблема використання проектів у процесі навчання майбутніх юристів іноземної мови за професійним спрямуванням залишається теоретично і практично нерозробленою. Тому *метою статті* є обґрунтування доцільності впровадження методу проектів у

процес навчання майбутніх юристів ІМ за професійним спрямуванням та з'ясування особливостей його реалізації.

Різні автори по-різному трактують поняття “проект” [2; 7; 4; 6; 9; 3]. Однак, незважаючи на розбіжності у визначеннях, вони однакові в думці, що за своєю сутністю метод проектів передбачає наявність суб'єктивної чи соціально значущої для студента проблеми, її дослідження, пошук шляхів розв'язання та практичне впровадження отриманих результатів [5, 236]. У контексті навчання ІМ за професійним спрямуванням термін “проект” набуває специфічного значення, яке полягає насамперед у формуванні професійно орієнтованої комунікативної компетенції; студенти вивчають ІМ під час виконання проблемно-пошукових, професійно орієнтованих завдань, які вони отримують відповідно до своїх професійних інтересів, здібностей, рівня володіння мовою.

Метод проектів як педагогічна технологія включає в себе сукупність дослідницьких, проблемних, пошукових методів. Він моделює науково-дослідницьку фахову діяльність, у процесі якої студенти реалізують власні можливості планування, виконання та оформлення певного професійно спрямованого проекту засобами усного або писемного іноземного спілкування.

Під час роботи над проектом вирішується ціла низка практичних, освітніх, розвивальних та виховних завдань. Проектна робота допомагає долати прогалини між вивченням мови та користуванням нею, заохочуючи студентів виходити за межі аудиторії ВНЗ та переноситися у професійне середовище [8, 19]. Студенти переконуються у можливості й необхідності практичного використання ІМ у професійній діяльності. Важливим є той факт, що в процесі роботи над проектом у них розвиваються вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності. І, як зазначають автори програми, цінність проектної роботи полягає не лише в кінцевому продукті, але й у процесі руху до кінцевого результату. Таким способом проектна робота орієнтується і на процес, і на продукт, створюючи можливість розвивати у студентів швидкість і точність мовлення на різних етапах проекту [8, 20]. Крім того, реалізація освітніх цілей відбувається шляхом розширення світогляду студентів через залучення їх до навчального процесу, реалій зовнішнього світу, поглиблення й особистісного структурування та конструювання знань. Проектні роботи сприяють розвитку психічних процесів, пов'язаних з розв'язанням проблемних за-

вданий. Робота над проектами сприяє розвитку таких позитивних рис і якостей, як: соціальне партнерство, толерантність, відповідальність, самодисципліна; бажання виконувати свою роботу якісно; дослідницькі і творчі здібності; вміння планувати свою роботу і час, презентувати результати своєї роботи; вміння її оцінювати, критичне мислення та вміння робити висновки.

Саме проектна діяльність як одна із форм навчальних технологій здатна, на думку вітчизняних і зарубіжних методистів [2; 7; 4; 6; 9; 10; 11; 12], зробити навчальний процес для студента особистісно значимим, в якому він зможе повністю розкрити свій творчий потенціал, проявити свої дослідницькі здібності, креативність, активність, самостійність.

Застосування проектно-методики підвищує інтерес студентів до вивчення ІМ шляхом розвитку внутрішньої мотивації за допомогою перенесення центру процесу навчання з викладача на студента. Позитивна мотивація – це “запусковий механізм” (термін І.О. Зимньої) діяльності, в тому числі й мовленнєвої. Оскільки мотивація відноситься до суб'єктивних якостей студента і визначається його особистими потребами, викладач може вплинути на неї лише опосередковано, створюючи умови, на основі яких виникає його особиста зацікавленість у роботі. Під час проектно-роботи студенти переконуються в можливості застосування ІМ як засобу спілкування з професійними цілями, створюються умови, в яких кожний учасник повинен знаходити шляхи і засоби для розв'язання певної проблеми, усвідомлюючи необхідність того, що якість знань має стати його внутрішньою потребою. А відтак проекти є чудовим засобом створення стійкої мотивації до вивчення ІМ за професійним спрямуванням і спонукає майбутніх фахівців до безперервного самостійного вдосконалення рівня володіння ІМ професійного вжитку.

Важливим є ще той факт, що в процесі роботи над проектом активізуються знання з фахових дисциплін, здійснюються міжпредметні зв'язки, органічно інтегруються знання студентів з різних галузей під час вирішення однієї проблеми.

Крім того, як показує наш досвід роботи, проекти є ефективним засобом індивідуалізації навчання: студенти з вищим рівнем володіння ІМ можуть виконувати більш складні проекти, а менш підготовлені – проекти нижчого рівня складності. В умовах неможливого ВНЗ, де більше часу (до 2/3 загального обсягу) відводиться на самостійну роботу студентів, а навчання ІМ відбувається в академічній групі з різним рівнем володіння ІМ, то використання проектно-роботи є доцільним і результативним.

Отже, організація навчання ІМ за професійним спрямуванням дає змогу викладачеві реалізувати особистісно-діяльнісний, проблемно-пізнавальний та диференційований підходи у навчанні, які є пріоритетними на сучасному етапі розвитку методики викладання ІМ. Тому необхідність впровадження проектних видів робіт у процес навчання студентів ІМ за професійним спрямуванням є науково-обґрунтованою.

Нижче охарактеризуємо особливості впровадження методу проектів у процес навчання ІМ майбутніх

юристів. Загальновідомо, що вивчення ІМ у неможливному ВНЗ повинно розглядатися через призму відношень до майбутньої професії. Тому передусім слід з'ясувати професійні сфери спілкування і коло діяльності, які відображають знання і навички, властиві для юридичної професії. Аналіз досліджень з питань професійної діяльності юристів [1] дозволяє нам виокремити такі основні можливі ситуації іншомовного професійного спілкування майбутніх юристів: надання юридичної консультації іноземним громадянам; оформлення контрактів; нарада із зарубіжними колегами; участь у наукових конференціях за кордоном; допит свідків (у випадку порушення закону іноземцями); захист інтересів фізичної чи юридичної особи в суді; участь у міжнародних конференціях.

На основі виділених вище професійних сфер спілкування юристів і, беручи до уваги цілі та зміст навчання ІМ за професійним спрямуванням, а також проаналізувавши типології проектів у методичній літературі та технології їх використання у навчанні [7; 4; 3; 10; 11; 8], ми дійшли висновку, що оптимальними для навчання студентів юридичних спеціальностей іноземної мови за професійним спрямуванням можна вважати такі описані нижче типи та види проектів.

За критерієм домінуючих у проекті видів діяльності, на нашу думку, доцільно організувати інформаційні, дослідницькі, організаційно-ігрові та творчі проекти.

Інформаційні проекти спрямовані на пошук, аналіз та систематизацію інформації з фаху. Результати інформаційного пошуку реалізуються у написанні анотації, реферату, повідомлення та презентуються перед аудиторією. Звичайно, основними джерелами інформації є правові документи та кодекси. Цей вид проектів інтегрується в дослідницькі.

Дослідницькі проекти за своєю структурою наближені до справжнього наукового дослідження, бо вони вимагають визначення цілей і актуальності предмета дослідження, проведення аналізу різних джерел інформації, формулювання гіпотез, знаходження шляхів та вирішення проблеми, виклад результатів, висновків. Цей вид проектів використовується під час підготовки студентів до науково-практичних конференцій.

В організаційно-ігрових проектах учасники обирають різні ролі (вигадані або реальні персонажі), відповідно до характеру і змісту певного проекту. Як засіб реалізації цього виду проекту ми проводимо ділові ігри “Судові засідання”, “Юридична клініка” (надання юридичних послуг з різних галузей права); пропонуємо сюжетні тексти для драматизації.

Творчі проекти не мають чітко визначеної структури спільної діяльності учасників. Вони домовляються про результати, яких очікують отримати в ході виконання проекту, і обговорюють форму їх презентації. Оформлення результатів може бути представлене у вигляді детективної історії, відеосюжету, стіннівки, проекту закону тощо.

За критерієм “тривалість проектів”, з нашого погляду, можна використовувати різні їх види – короткострокові, середньої тривалості й довготермінові, залежно від виду діяльності. За умов кредитно-модульної системи навчання проект має реалізовуватися в межах певного тематичного циклу, який в се-

редньому триває 5 тижнів. Така тривалість проекту дає студентам можливість заглибитися в тему і досить ґрунтовно розглянути її протягом визначеного часу.

Залежно від характеру координації, доцільно організувати проекти, з відкритою координацією, зважаючи на те, що більшість студентів немовних ВНЗ мають недостатній рівень мовних і мовленнєвих знань для формування професійно орієнтованої іншомовної компетенції і потребують допомоги з боку викладача.

За критерієм “предметно-змістовий компонент” – міжпредметні проекти – базуються на взаємозв’язку ІМ з різними профільними дисциплінами.

Вважаємо, що студентам юридичного факультету можна рекомендувати і проекти кореспондентського характеру (листування, обмін електронними повідомленнями між студентськими групами з різних університетів); проекти-зустрічі, що дають їм змогу контактувати з носіями мови для обміну досвідом роботи у професійній сфері.

У навчанні майбутніх юристів ІМ за професійним спрямуванням часто використовуються також змішані типи проектів. Вищезгадані проекти можуть проводитися на будь-якому етапі навчання ІМ за професійним спрямуванням у рамках програмового матеріалу.

Виділимо ще й особливості проектів для навчання майбутніх юристів ІМ за професійним спрямуванням. Вони мають як спільні, так і відмінні особливості, головними з яких є такі: використання мови в ситуаціях, максимально наближених до умов реального професійного спілкування юристів; вибір теми, що викликає у них великий інтерес і безпосередньо пов’язана з умовами, в яких виконується проект; наявність значущої в творчому дослідницькому плані проблеми, яка вимагає інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її вирішення; відбір мовного і мовленнєвого матеріалу; видів завдань; послідовність роботи відповідно до теми та мети проекту; практична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна робота студентів (індивідуальна, парна чи групова); наочна презентація результатів.

У роботі над проектом більшість методистів виділяють 4 етапи: етап підготовки проекту, етап виконання проекту, його презентація і підбиття підсумків. Кожний тип і вид проектів має свою специфіку в організації та проведенні. На підготовчому етапі обирається тема/проблема проекту, визначаються цілі, спосіб реалізації, термін і формат кінцевого продукту. Слід підкреслити керуючу, координуючу роль викладача, який знайомить студентів зі змістом проектів, допомагає їм у постановці завдань, однак бажано заохочувати їх до самостійного вибору аспекту теми. На цьому ж етапі відбувається формування груп і обговорюється внесок у проект кожного учасника.

Головною метою виконавчого етапу є збір інформації. Студенти працюють з літературою, довідниками, мережею Інтернет, беруть інтерв’ю, проводять анкетування, обговорюють одержану інформацію в групах (груповий проект), вчать об’єднувати зібраний матеріал в єдине ціле, коригувати його та оформляти як проект у формі письмових звітів, доповідей, відеосюжетів, розігрування ролей тощо. Викладач на цьому етапі лише керує, дає поради, коригує.

На презентаційному етапі студенти демонструють різні прийоми презентації і захищають результати своєї роботи над проектом. Спосіб презентації значною мірою залежить від виду кінцевого продукту (стаття, усна презентація, власна детективна історія, драматизація, ділова гра тощо).

Підсумковий етап передбачає обговорення, оцінювання та аналіз результатів проектної діяльності. Оцінюючи проекти, необхідно враховувати змістовий, інтерактивний та мовленнєвий аспекти [10; 7; 2; 4; 9; 8; 6].

Змістовий аспект: усні та письмові презентації оцінюються з точки зору їх відповідності цілям і змісту проекту, ступеню досягнення мети, логічної послідовності та вміння робити презентації. У дослідницьких проектах необхідними є відгуки викладачів спеціальних дисциплін про підтвердження результатів і висновків.

Інтерактивний аспект: особистий внесок кожного учасника, вміння співпрацювати, координувати та коректувати свою діяльність.

Мовленнєвий аспект: рівень володіння мовним і мовленнєвим матеріалом, стилістична адекватність, інтеграція всіх видів мовленнєвої діяльності.

Оцінювання проектів може бути поточним (моніторинг упродовж усього проекту) та підсумковим (індивідуальні й групові презентації наприкінці проекту). Важливим і необхідним є залучення студентів до оцінювання та саморефлексії.

У зв’язку з вищесказаним, можна стверджувати, що використання методу проектів під час навчання студентів юридичного факультету ІМ за професійним спрямуванням допомагає інтенсифікувати навчальний процес з цієї дисципліни, ефективно організувати самостійну роботу студентів і сприяє якісній підготовці конкурентно спроможних фахівців-юристів, здатних спілкуватися із зарубіжними партнерами в професійній діяльності та безперервно професійно самовдосконалюватися.

Перспективою нашого подальшого дослідження є розробка системи вправ для навчання ІМ за професійним спрямуванням майбутніх юристів за проектною методикою.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) [навчальний посібник]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-157.html>
Gusarev S.D., Tikhomirov O.D. Yurydychna deontologiya [Legal deontological ethics] // – Access Mode : <http://www.info-library.com.ua/books-book-157.html>

2. Зимняя И.А. Проектная методика обучения английскому языку / И.А. Зимняя, Т.Е. Сахарова // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 9-15.
Zymnya I.A. Proectnaya metodyka obuchenia anglyiskomy yazyku/ I.A Zymnya, T.E.Sacharova [Project Method of Teaching English] // . Inostrannye yazyki v shole. – 1991. – № 3. – ss.9-15.

3. Конишева А.В. Современные методы обучения английскому языку / А.В.Конишева. – [3-е изд.] – Минск.: Тетра-Системс, 2005. – 176 с.
Konyshcheva A.B. // Sovremennye metody obucheniya anglyiskomu yazyku / A.B. Konyshcheva [Modern methods of Teaching English] – 3rd ed. - Minsk.: TetraSistems 2005. – 176 s.
4. Кочетунова Н. Метод проектов в обучении языку: теория и практика / Н. Кочетунова. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.itlt.edu.nstu.ru/article4.php>.
Kocheturova N. Method of projects in language teaching theory and practice / N. Kocheturova. [E- resource] - Access mode : http://www.itlt.edu.nstu.ru/article4.php.
5. Нагач М.В. Застосування методу проектів у вивченні іноземних мов // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – Вип. 101. – С. 235-238.
Nagach M.V. Zastosuvannya metodu proyektiv u vyvchenni inozemnih mov [Implementation of the method of projects in foreign language teaching] // News Chernihivskoho Pedagogichnoho Universitetu. Chernihiv, 2012. – Vypusk 101. – ss. 235-238.
6. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / [О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.]; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
Osvitni tehnologii [Educational Technologies] : Navchalnyi posibnyk. // O.M Pehota, A.S.Kiktenko, O.M.Lubarska – K. : ASK 2002. – 255 s.
7. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – №3. – С.3-9.
Polat E.S Metod proektov na urokah angliiskogo yazyka [Project-based foreign language lessons] E.S Polat // Inostrannye yazyki v shole. – 2000. Number 3, – ss. 3-9.
8. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г. С. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
Programa s angliyskoi movy dlya profesiynogo spilkuvannya. [ESP. National Curriculum for Universities] G. S. Bakaeva, O.A Borisenko, I. I. Zuenok. – K.: Lenvit, 2005. – 119 s.
9. Титова В.В. Комплексне навчання іншомовленнєвої діяльності на базі проектної методики та модульно-рейтингової системи у вищому навчальному закладі / В.В. Титова // Іноземні мови. – 2000. – № 1. – С. 38-41.
Titova V.V. Complexne navchannya inshomovlennyevoi diyalnosti na bazi proektnoi metodyky ta modulno-retyngovoi systemy u vyschomu navchalnomu zakladi. [Integrated teaching of foreign language learning on the basis of module-rating system in higher educational institution] / V.V. Titova // Inozemni movy. – 2000. – № 1. – ss. 38-41.
10. Fried-Booth D. Project Work / D. Fried-Booth. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 89 p.
11. Haines S. Projects for the EFL Classroom: / S. Haines : [Resource materials for teachers]. – UK: Nelson, 1989. – P.1. – 108 p.
12. Hutchinson T. Introduction to Project Work / T. Hutchinson. – Oxford: Oxford University Press, 1991.

Ivanyshyna V.P., Shevchenko Y.V. Using Projects in Teaching ESP to Future Lawyers

Abstract. The focus of this article is to justify the appropriateness of using projects in teaching ESP to the students of law faculty. On the basis of the selected areas of professional activities of lawyers and ESP learning objectives, the types of projects for teaching ESP to future lawyers are determined and the features of the stages of their implementation are described.

Keywords: project, future lawyers, professional activity, English for specific purposes, types of projects.

Иванишина В.П., Шевченко Ю.В.

Использование проектов в обучении будущих юристов иноязычному профессиональному общению

Аннотация. В статье обосновывается целесообразность использования метода проектов для обучения студентов юридического факультета иноязычному профессиональному общению. На основе выделенных сфер профессиональной деятельности юристов и целей обучения иностранного языка для неязыковых специальностей определяются оптимальные типы и виды проектов, описываются особенности этапов их реализации.

Ключевые слова: проект, будущие юристы, профессиональная деятельность, профессиональное иноязычное общение, типы проектов.